

İBÂDETİN ÜÇ MERTEBESİ ÜZERİNE

İzzeddin

"...Yahudi ibadeti kıyam üzeredir. Kıyam üzere olduğunda insanın yüzü karşısında duranın yüzüne bakar. Bu nedenle ibadet şekli dostluğun ifadesine bürünür, Allah ile dostluk mânâsında. Hristiyan'ın Allah'a yüzünü dönüştürmesi ise rükû üzeredir. Ondaki eğilmek, saygı duymak ve boyun eğmektir. Yalvarmayı gösterdiğinden çocukluk dönemidir. İslam ise secde üzeredir. Secde âşığın duruşudur. Varlığından âzâde, Hakk'a teslim olmayı, abdiyeti gösterdiğinden bebektir..."¹

İbadetin bu üç mertebesinden anladığım ise şudur:

İlkin Yahudilik'te ibadet dostluk mâhiyetinde olduğundan, ibadât-ı müsevîyye şerîat boyunduruğundan âzâdeliği gösterir. Zirâ dostluk, şerîat tarîkinin kemâl bulmasıdır. İbadet ise kemâle olduğundan, zâhiri şekli dahi kemâlinin feyzini taşır. Bu nedenle yüz yüzedir.

Lâkin dosta vâsıl olan huzurunda kıyamda kalmaz rükûya durur. Rükû dosta teslimiyettir. Nihâyetinde "dost dahi insan değil midir?" sorusunun cevabı ise "Sizin dostunuz (veliniz) ancak Allah'tır"² hükmüncedir. Dolayısıyla secde edilen lâlettayin bir beşer değil, enîs-i Hak olan insandır. Demek ki ancak insan olanlar dost olabilir.

Dostluk ulvî bir mertebedir, lâkin yine de dostluk eden dahi müşrikîyûndur, zirâ dosta meyl meşiyettendir. Bundan sebebiyet İslâmî ibâdat sücûd üzeredir. Sücûdda kafa yere değer. Bu nefsinin alçaltıp onu hiçe çıkarmak olduğundan külliyyen teslimiyettir. Bu nedenle abdiyet tesmiye olunur. Takdîr yine de Hûda'nındır.

***

Bu mesele belki şöyle de ifade olunabilir. Bir marangozun mesleğini icrası için ilk şart malzemesini ve araçlarını tanıması ve onlara vâkif olmasını gerektirir. Ahşabın doğasını ve aracın kullanım şartlarını bilmeyen marangoza, araçlar ve malzeme direnir. İnâd ise rızâi değil, cebrîdir. Bu nedenle onları tanımalı ve vücudunun birer uzvu gibi onları benimsemelidir ki âlat musahibine teslim olsun. Bu hâl neyzen için de daha farklı değildir. Neyzen sazını ve notaları tanımaz ise icrâtı kemâliyle icrâ edemez.

İkinci merhale rükûdur. Marangozun tahayyülatı menzilinde eserin kemâline murâbit olması veya neyzenin eserini icrâsında ney'ine hükmü rükû mâhiyetindedir. Zirâ neyzenin ney'ine bu

¹ "Kıyamda durmak, ayakta durmak karşındaki ile aynılıktır; arkadaşlık. Tanrının arkadaşı kıyamda konuşur; bu Yahudinin ibadetidir, İbrahimidir. Eğilmek, rüku, saygı duymaktır; çocukluktur, çünkü çocuk yalvarır. Ve secdenin mânâsı bebektir, bu aşktır. Tanrının kölesi olmak demek âşık olmak demektir. Yalnız âşıklar gönüllü köledir; anne ile bebek arasındaki ilişki gibi." (Metin Bobaroğlu, 17 Temmuz 2009)

² Kur'an *Mâide Sûresi* 55 "...ennemâ veliyyükümullâhü..."

hükmü cebrî değil ricâi ve iştirâkidir. Bu ricâ ve iştirâk hem âletinden hem de mesleğinden yani hem nefsinden hem de pîrinden ve yine hem zâhirinden hem de bâtınından ricâsıdır.

Üçüncü merhale ise secdedir. Secdeye durmak marangozun veya neyzenin esmâsına teslimiyetidir ki musâvvir olan Allah ondan icrâ etsin. Bu mertebede istemek şirktir çünkü ricâ Hakk'tan dilemek, ona yalvarmak olduğundan taleb rükûda tamam olur. Secde talebe icâbettir. Orada icraatın müsebbibi kendi benliğinden âzâde olduğundan hüsn'ü ef'ali ihsân eden cemîlullahtır. Bu sazı değil benliği terk olduğundan san'at da san'atkârlık da ancak bu mertebede tahakkuk eder.

Marangoz hem neyzen bu icraat esnasında Allah'ın kulu (abdullah) olduğundan, bu hâl keyfe tâbi kabz olunamaz. Belki denilebilir ki eseri kendi sûretinde icra eden Allah-u Teâlâ'dır. Bu hâl eserin müessiri cihetinden makam-ı şahâdet ve seyr-i bedâidir. Bedîi olan mâbudtur lâkin abidinden gayrı değil.

Temmuz 2009, Erenköy